

MULTICULTURAL EDUCATION AS AN IMPORTANT PART OF AMERICAN EDUCATIONAL SYSTEM**Mykytenko N.***doctor of pedagogic sciences, professor, head of Department of Foreign Languages, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine,***Baybakova O.***Candidate of pedagogic sciences, senior lecturer of Department of Foreign Languages, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine***ПОЛІКУЛЬТУРНА ОСВІТА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ США****Микитенко Н.***доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземних мов Львівський національний університет ім. Івана Франка, м. Львів, Україна,***Байбакова О.***кандидат педагогічних наук, ст. викладач кафедри іноземних мов Ужгородський національний університет, м. Ужгород, Україна*DOI: [10.24412/3453-9875-2021-56-3-55-58](https://doi.org/10.24412/3453-9875-2021-56-3-55-58)**Abstract**

This article deals with the problem of multicultural education in USA. The main conditions of the multicultural education development in USA are discussed and the meaning of this term is disclosed. It is underlined that multicultural education is an important part of the modern American educational system. There are many different institutions and scientific centers of Multicultural education in USA. Multicultural training of students is provided in all educational establishments. The main result of this training is the formation of multicultural competence which is necessary for successful interaction in multicultural society.

Анотація

У статті розглядаються питання полікультурної освіти в США. Проаналізовані умови виникнення і розвитку полікультурної освіти в США. Представлено визначення полікультурної освіти. Наголошується, що полікультурна освіта сьогодні є важливою складовою американської освітньої системи. В країні функціонує дуже багато різних організацій і наукових центрів полікультурної освіти. Полікультурна підготовка фахівців здійснюється у всіх закладах освіти і передбачає формування міжкультурної компетентності, яка необхідна для успішної міжкультурної взаємодії в полікультурному суспільстві.

Keywords: educational system, multicultural education, intercultural competence, multicultural training, USA.

Ключові слова: система освіти, полікультурна освіта, міжкультурна компетентність, полікультурна підготовка, США.

Україна є багатонаціональною державою і питання міжетнічних відносин завжди були важливим для неї, але особливої актуальності вони набули останнім часом, коли в значній мірі загострилися політико-ідеологічні, етнічні, мовні, релігійні відмінності серед різних верств населення, внаслідок чого в окремих регіонах країни виникає міжнаціональна напруга, конфліктні ситуації.

Різні аспекти проблеми міжетнічних відносин сьогодні активно досліджуються вітчизняними вченими. Це, зокрема, питання культурної ідентичності та етнічних стереотипів (Т.Іванова, Н.Паніна, В.Скуратівський), полікультурної освіти (І.Васютенкова, О.Гуренко, В.Кузьменко), культури міжнаціонального спілкування (З.Гасанов, Л.Гончаренко, В.Заслуженюк), міжетнічної толерантності (Т.Атрощенко, Р.Валітова, Л.Льченко) та ін. Особлива увага звертається на питання полікультурної освіти. На думку багатьох учених, саме їй належить важлива роль у вихованні у представників усіх

національностей взаємного розуміння, поваги й толерантності, здатності до міжетнічного й міжкультурного діалогу, віри в необхідність мирного розв'язання конфліктів і проблем; подолання комплексів культурної меншовартості, другорядності окремих культур.

Значні здобутки в дослідженні проблеми полікультурної освіти є в одній з найбільш багатонаціональних країн світу – США. Тому вважаємо доцільним вивчення досвіду США з метою використання окремих ідей зарубіжного досвіду у вітчизняному освітньому просторі.

У США, полікультурна політика тісно пов'язана з процесом створення єдиного громадянського суспільства в умовах різноманіття етнічного складу населення і слугує формуванню американської нації і одночасно забезпечує інтереси різних етнічних груп, перш за все, афроамериканців і латиноамериканців. Діяльність громадських етнічних організацій послужила потужним поштовхом для

оновлення законодавства в галузі громадянських прав в США. Свого часу в США полікультуралізм не був запропонований зверху, а ініційований знизу в результаті активного соціального руху етнічних груп, які боролися за свої права. В результаті діяльності цих організацій в 1954 р Верховним Судом було вирішено питання про десегрегацію американських шкіл. Прийнятий в 1964 р Акт про громадянські права створив прецедент використання федеральних коштів для здійснення недискримінаційної практики освіти. Цей закон вперше вимагав від федеральних агентств розробити вимоги до здійснення полікультурної освітньої практики. Впродовж наступних років полікультурний напрямок освітньої політики був підтверджений важливими державними документами («Про рівні освітні можливості», «Одна нація, багато народів», «Акт про білінгвальну освіту», «Одна Америка в ХХІ столітті» та ін.), в яких були розроблені принципи освіти в багатокультурному суспільстві. Прийняті закони слугували правовою базою для заборони расової дискримінації в сфері освіти. Полікультурна освіта як обов'язковий компонент освіти проголошена в США на всіх рівнях, у всіх штатах. Спеціальні державні структури контролюють реалізацію відповідної політики.

Сьогодні в США функціонує велика кількість різних організацій і наукових центрів полікультурної освіти: Center of Multicultural Education. Washington University (Центр полікультурної освіти Вашингтонського університету); CRESPAR, The Center for Research on the Education of Students Placed At Risk. (Центр дослідження освіти студентів групи ризику); Diversity Training University International (DTUI); (Міжнародний університет культурних відмінностей); National Multicultural Institute (Національний інститут багатокультурної освіти); Center for Applied Linguistics (Центр прикладної лінгвістики); National Center for Research on Cultural Diversity and Second Language Learning (NCRCDSSL) (Національний центр досліджень культурного розмаїття і вивчення другої мови); National Association for Bilingual Education NABE (Національна асоціація білінгвальної освіти); The BUENO Center for Multicultural Education (Центр багатокультурної освіти при університеті Колорадо); Historically Black Colleges and Universities Teacher Education Technical Support Network (HBCUTSN) (Освітня мережа підтримки коледжів та університетів для афроамериканців, організована національною радою акредитації освіти вчителів); American Educational Research Association (AERA) (Американська асоціація освітніх досліджень); OERI, Office of Educational Research and Improvement (Відділ департаменту освіти США з дослідницької роботи і вдосконалення освіти). The University of California Linguistic Minority Research Institute (Каліфорнійський дослідницький інститут лінгвістики меншин); National Multicultural Institute (Національний інститут багатокультурної освіти). ORC, Organization of Research Centers (Мережа федеральних дослідницьких центрів); The

American Association of Colleges for Teacher Education (Американська асоціація коледжів підготовки вчителів); Center for Research on Education, Diversity, and Excellence (CREDE) Центр дослідження освіти, різноманіття і успіхів у навчанні). National Association for Multicultural Education (Національна асоціація полікультурної освіти); Center for Multilingual Multicultural Research (Дослідницький центр полікультурної і полілінгвальної освіти); The National Information Center for Children and Youth with Disabilities (Національний інформаційний центр для дітей і молоді з альтернативним розвитком) та ін.

Американська дослідниця – фахівець в галузі полікультурної освіти Г. Бейкер вважає, що полікультурна освіта має на меті виховання поваги, толерантності, вміння жити й взаємодіяти з представниками інших рас, культур, релігій на основі знання й розуміння відмінностей і спільності людських цінностей [1].

На думку К.Гранта, полікультурна освіта спрямована на розвиток у кожного індивіда розуміння й здатності цінувати культурне різноманіття суспільства; надання права альтернативного вибору культурної ідентичності для всіх людей із врахуванням їх расової, статевої приналежності, мови, сексуальної орієнтації й соціального походження [2].

Узагальнення результатів досліджень відомих американських учених [1-4] дає підстави сформулювати основні ідеї полікультурної освіти.

Полікультурна освіта представляє собою явище, побудоване на ідеях свободи, справедливості, рівності, неупередженості і людської гідності, які відображені в різних документах, таких як Декларація Незалежності США, конституція США, Загальна Декларація Прав Людини, прийнята ООН. Багатокультурна освіта визнає ту роль, яку може зіграти навчальний заклад у розвитку відносин і цінностей, необхідних для демократичного суспільства. Вона цінує культурні відмінності й утверджує плоралізм. Вона кидає виклик усім формам дискримінації в школі й суспільстві шляхом сприяння демократичним принципам соціальної справедливості. Багатокультурна освіта – це процес, покликаний пронизувати всі аспекти освітньої практики, політики й організації як засіб забезпечення найвищого рівня академічної успішності всіх учнів. Вона повинна допомогти учням розбудувати позитивну самосвідомість шляхом поширення знань про історію, культуру й внеску різноманітних культурних груп. Вона готує всіх до активної роботи в напрямку структурної рівності в організаціях і установах, озброюючи їх знаннями, аргументами й навичками для перерозподілу влади й доходів серед різних груп. Таким чином, навчальна програма повинна безпосередньо розглядати питання расизму, сексизму, релігійної нетерпимості й ксенофобії..

Полікультурна підготовка фахівців у вищих навчальних закладах США здійснюється шляхом впровадження елементів полікультурної освіти у всі основні курси, а також під час вивчення спеціальних курсів. Безперечно, більша увага надається

полікультурній підготовці фахівців, які безпосередньо працюють з людьми (учителі, соціальні працівники). Наприклад, полікультурна підготовка вчителя передбачає, крім основних, вивчення таких курсів: «Навчання молоді корінних американців», «Навчання афроамериканців та вивчення їх культури», «Мультиетнічне навчання: методи, зміст, матеріали», «Мультиетнічні навчальні програми», «Навчальні стратегії для навчання учнів з надменшин», «Навчання молоді з етнічних меншин», «Шкільні реформи і полікультурна освіта», «Білінгвальне навчання» та ін. Що стосується полікультурної підготовки соціальних працівників, вона містить такі курси, як: «Західна цивілізація», «Східно-азіатська цивілізація», «Історія Америки», «Міфи і сучасна культура». «Вступ в антропологію», «Людська поведінка в соціальному середовищі», «Людська поведінка: різноманітність і дискримінація», «Історія американської культури» та ін.

Слід підкреслити, що полікультурна підготовка фахівців спрямована на формування у них міжкультурної компетентності, яка дає можливість налагодити ефективну взаємодію в полікультурному середовищі.

Про необхідність формування міжкультурної компетентності фахівців, які живуть і працюють в багатокультурному суспільстві, вперше зауважили американські вчені Е. Роджерс і Т. Стейнфатт, які зазначали, що «заявлена або замовчана ціль більшості досліджень, навчань та викладання у сфері міжкультурної комунікації є підвищення міжкультурної компетентності індивідів» [5, с. 221]. Дослідники визначають міжкультурну компетентність як рівень, на якому індивід здатен ефективно та належним чином обмінюватись інформацією з людьми, які належать до іншої культури.

Очевидно, варто розглядати міжкультурну компетентності в двох аспектах:

1) як здатність сформувати в собі чужу культурну ідентичність, що передбачає знання мови, цінностей, норм, стандартів поведінки іншого комунікативного співтовариства. При такому підході засвоєння максимального обсягу інформації та адекватного знання іншої культури є основною метою процесу комунікації. Таке завдання може бути поставлене для досягнення акультурації, аж до повної відмови від рідної культурної приналежності;

2) як здатність досягати успіху при контактах з представниками іншої культурної спільноти навіть при недостатньому знанні основних елементів культури своїх партнерів. Саме з цим варіантом міжкультурної компетентності доводиться найчастіше стикатися в практиці комунікації.

Міжкультурна компетентність – це сукупність соціокультурних та лінгвістичних знань, комунікативних вмінь та навичок, за допомогою яких будь-який суб'єкт культури може успішно спілкуватися з носіями інших культур на всіх рівнях міжкультурної взаємодії. Володіння міжкультурною компетентністю дозволяє в процесі міжкультурної комунікації адекватно оцінювати ситуацію, ефективно використовувати вербальні і невербальні засоби,

втілювати у практику комунікативні наміри і перевіряти результати комунікації за допомогою зворотного зв'язку.

Таким чином, розглядаючи поняття міжкультурної компетентності, не можна не згадати і про таку її важливу складову як міжкультурна комунікативна компетентність.

Американський дослідник А. Фантіні розглядає міжкультурну комунікативну компетентність через комплекс умінь, які необхідні для ефективної і адекватної поведінки у ситуаціях спілкування з представниками інших культур та мов. Значний вклад в дослідження міжкультурної комунікативної компетентності внесли вчені К. Беннет і М. Бенетт, наголошуючи, що формування міжкультурної комунікативної компетентності – це складний процес, який охоплює різні рівні розвитку особистості у процесі усвідомлення та прийняття культурних відмінностей [6; 7].

Узагальнення результатів досліджень науковців дає підстави розглядати міжкультурну комунікативну компетентність як сукупність соціокультурних та лінгвістичних знань, комунікативних умінь та навичок, завдяки яким особистість може успішно спілкуватися й взаємодіяти з носіями інших культур на всіх рівнях міжкультурної комунікації. Це комплекс умінь, що дозволяють адекватно оцінити комунікативну ситуацію, використовувати вербальні та невербальні засоби для здійснення комунікативних намірів, та отримати результати комунікативної взаємодії у вигляді зворотнього зв'язку.

Міжкультурна комунікативна компетентність передбачає здатність подолати (нейтралізувати) труднощі і непорозуміння, які можуть виникнути в процесі взаємодії, усвідомлювати помилки інтеракції, бажання і готовність здобувати знання про іншу культурну дійсність і можливість використовувати ці знання для проникнення в іншомовну культуру, встановлювати та підтримувати зв'язок між рідною та іншомовною культурою, критично оцінювати свою культуру, розуміючи специфіку чужої, демонструючи відкритість по відношенню до інших людей, готовність прийняти інші думки і судження, долати етноцентричні установки і упереджене ставлення до представників іншої культури. Вона формується на основі оволодіння міжкультурними знаннями й уміньми, які означають певний рівень розуміння і вживання культурних реалій даної країни, зокрема і правил ділової культури, і передбачають: розуміння суті власних культурних установок та їх значення в різних контекстах міжкультурного спілкування; критичний підхід до інтерпретації особливостей ділової поведінки носіїв іншої національної культури; розуміння особливостей невербальної поведінки зарубіжних ділових партнерів в офіційних ситуаціях спілкування; співставлення і використання прийнятих у світі правил культури телефонної розмови, ділових листів, в тому числі електронних тощо.

Міжкультурна комунікативна компетентність

містить і такі важливі структурні компоненти, як компетенція дискурсу і функціональна компетенція. Компетенція дискурсу включає: уміння впорядкувати речення в зв'язаний текст з врахуванням відомої або нової інформації, послідовності дій, причинно-наслідкових відносин, логіки, стилю; знання основних принципів побудови тексту на іноземній мові: розташування інформації, стиль написання текстів різного жанру, побудова аргументації, написання доповіді, листа тощо.

Функціональна компетенція передбачає уміння використовувати усні і письмові висловлювання для виконання конкретних функцій, серед яких виокремлюють макрофункції і мікрофункції. Мікрофункції зазвичай включають короткі висловлювання: пошук і повідомлення фактичної інформації, питання, відповіді, вираження власної думки. Макрофункції розглядаються як уміння функціонального використання усного і письмового мовлення, яке складається з послідовних речень: опис, розповідь, пояснення, аргументація. Функціональна компетенція передбачає вміння використання моделей соціальної взаємодії.

Отже, в США склалися певні історичні, культурні, соціально-політичні умови, які визначили потребу в полікультурній політиці держав і реалізації цієї політики в освіті. Сьогодні полікультурна освіта є важливою складовою американської сис-

теми освіти. Вона спрямована на підготовку фахівців, здатних ефективно працювати в багатонаціональному, полікультурному суспільстві.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Baker G. C. Planning and Organizing for Multicultural Instruction. Addison-Wesley Publishing Company USA, 1994. - 217 p.
2. Grant, K., Gomez, M. Campus and Classroom: Making Schooling Multicultural. - New Jersey, 2001. - 378 p.
3. Nieto S. Affirming Diversity /The Sociopolitical Context of Multicultural Education [4th ed.]. - Pearson Education, Inc., 2004. - 464 p.
4. Cochran-Smith M. The multiple meanings of multicultural teacher Education // *Teacher Education Quarterly*. 2003. - 30(2). - P. 7-26.
5. Everett M. Rogers, Thomas M. Steinfatt. Intercultural Communication. - Waveland Press, Inc. Prospect Heights, Illinois, 1999. - 292 p.
6. Bennet Christine I. Comprehensive multicultural education: theory and practice. - Boston: Allyn and Bacon, 1990. - P. 413
7. Bennett M. J. Measuring Intercultural Sensitivity: The Intercultural Development Inventory // *International Journal of Intercultural Relations*. - 2003. - № 27. - Pp. 421 - 443.